DOMSTOLENS DOM (sjätte avdelningen)
den 19 november 2002 *

I mål C-188/00,

angående en begäran enligt artikel 234 EG, från Verwaltungsgericht Karlsruhe (Tyskland), att domstolen skall meddela ett förhandsavgörande i det vid den nationella domstolen anhängiga målet mellan

Bülent Kurz, född Yüce,

och

Land Baden-Württemberg,

angående tolkningen av artiklarna 6.1 och 7 andra stycket i beslut nr 1/80 av den 19 september 1980 om utveckling av associeringen, antaget av det associeringsråd som inrättats genom associeringsavtalet mellan Europeiska ekonomiska gemenskapen och Turkiet,

* Rättegångsspråk: tyska.

meddelar

DOMSTOLEN (sjätte avdelningen)

sammansatt av ordföranden på andra avdelningen R. Schintgen (referent), tillförordnad ordförande på sjätte avdelningen, samt domarna C. Gulmann, V. Skouris, F. Macken och N. Colneric,

generaladvokat: P. Léger,
justitiesekreterare: biträdande justitiesekreteraren H. von Holstein,

med beaktande av de skriftliga yttranden som har inkommit från:

— B. Kurz, född Yüce, genom I. Krebs, Rechtsanwältin,

— Land Baden-Württemberg, genom I. Behler, i egenskap av ombud,

— Tysklands regering, genom W.-D. Plessing och B. Muttelsee-Schön, båda i egenskap av ombud,

— Europeiska gemenskapernas kommission, genom J. Sack, i egenskap av ombud,

med hänsyn till förhandlingsrapporten,

efter att muntliga yttranden har avgivits vid förhandlingen den 21 februari 2002 av: B. Kurz, född Yüce, Land Baden-Württemberg och kommissionen,

och efter att den 25 april 2002 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

följande

Dom

1 Verwaltungsgericht Karlsruhe har, genom beslut av den 22 mars 2000 som inkom till domstolens kansli den 22 maj samma år, i enlighet med artikel 234 EG ställt fem frågor om tolkningen av artiklarna 6.1 och 7 andra stycket i associeringsrådets beslut nr 1/80 av den 19 september 1980 om utveckling av associeringen (nedan kallat beslut nr 1/80). Associeringsrådet har inrättats genom avtalet om upprättandet av en associering mellan Europeiska ekonomiska gemenskapen och Turkiet, vilket undertecknades den 12 september 1963 i Ankara av Republiken Turkiet, å ena sidan, och av medlemsstaterna i EEG och gemenskapen, å andra sidan. Avtalet har för gemenskapens räkning ingåtts, godkänts och bekräftats genom rådets beslut 64/732/EEG av den 23 december 1963 (EGT 217, 1964, s. 3685).

2 Frågorna har uppkommit i en tvist mellan den turkiske medborgaren Bülent Kurz, född Yüce, och Land Baden-Württemberg med anledning av den senares beslut att avslå Bülent Kurz ansökan om uppehållstillstånd utan tidsbegränsning i Tyskland, att inte förlänga giltighetstiden för Bülent Kurz tidsbegränsade uppehållstillstånd och att utvisa Bülent Kurz från denna medlemsstat.

Beslut nr 1/80

3 Artiklarna 6 och 7 i beslut nr 1/80 ingår i avsnitt 1 om "Frågor om anställning och fri rörlighet för arbetstagare" i kapitel II om "Sociala bestämmelser".

4 Artikel 6.1 har följande lydelse:

"Med undantag för bestämmelserna i artikel 7 om familjemedlemmars rätt till anställning har en turkisk arbetstagare på den reguljära arbetsmarknaden i en medlemsstat

— rätt att efter ett års reguljär anställning i denna medlemsstat få sitt arbetstillstånd förnyat hos samma arbetsgivare om han har anställning,

— rätt att efter tre års reguljär anställning, med undantag för det företräde som skall ges arbetstagare från gemenskapens medlemsstater, i denna medlemsstat inom samma yrke anta ett erbjudande om anställning från valfri arbetsgivare som görs under normala förhållanden och som registrerats hos arbetsförmedlingen i denna medlemsstat,

— rätt att efter fyra års reguljär anställning i denna medlemsstat utöva valfri avlönad verksamhet."

5 I artikel 7 andra stycket i beslut nr 1/80 föreskrivs följande:

"Barn till turkiska arbetstagare som har genomgått en yrkesutbildning i värdstaten kan, oavsett hur länge de har varit bosatta i den medlemsstaten, anta erbjudanden om anställning i den medlemsstaten, på villkor att en av föräldrarna har varit reguljärt anställd i åtminstone tre år i sagda medlemsstat."

Målet vid den nationella domstolen och tolkningsfrågorna

6 Av handlingarna från den nationella domstolen framgår att Bülent Kurz, som föddes i Tyskland år 1977, är ett utomäktenskapligt barn till en migrerande turkisk arbetstagare vid namn Yüce, som var lagenligt anställd i Tyskland från år 1969 till år 1983.

7 Från år 1978 till år 1984 bodde Bülent Kurz som fosterbarn hos makarna Kurz som är tyska medborgare.

8 År 1984 återvände Bülent Kurz till Turkiet med sina föräldrar inom ramen för ett program för hjälp till hemvändande.

9 I september år 1992 fick Bülent Kurz tillstånd att återvända till Tyskland för att där genomgå en yrkesutbildning. I hans inresevisum och på hans tidsbegränsade uppehållstillstånd (Aufenthaltsbewilligungen) uppgavs att handlingarna endast var giltiga för utbildning. Det tidsbegränsade tillståndet förlängdes flera gånger, senast till den 15 juli 1997.

10 Bülent Kurz genomgick rörmokarutbildning i värdmedlemsstaten. Villkoren för utbildningen angavs i ett avtal ingånget mellan Bülent Kurz och företaget Herbert Schulz GmbH (nedan kallat företaget Schulz) den 16 november 1992. Företaget ägnade sig åt sanitets- och värmeinstallationer.

11 Under utbildningen, som ägde rum under tiden den 1 oktober 1992—den 5 maj 1997, deltog Bülent Kurz i teoretisk undervisning på en yrkesskola en—två gånger i veckan. Resten av tiden arbetade han mot betalning för företaget Schulz. Arbetet utgjorde praktisk utbildning för vilken Bülent Kurz mottog en månatlig ersättning på 780 DEM det första året, därefter 840 DEM, 940 DEM respektive 1 030 DEM per år.

12 Den 22 februari 1997 klarade Bülent Kurz den praktiska delen av examensprovet. I enlighet med avtalet avbröt han sin utbildning den 6 maj samma år, dock utan att ha klarat den teoretiska delen av provet.

13 Från år 1992 bodde Bülent Kurz åter igen hos makarna Kurz. Dessa adopterade Bülent Kurz i maj år 1998. I enlighet med tillämplig nationell lag förvärvade han i och med adoptionen adoptivföräldrarnas efternamn. Enligt Verwaltungsgericht Karlsruhe resulterade adoptionen också i att familjebandet till de biologiska föräldrarna bröts. Adoptionen gav emellertid varken Bülent Kurz rätt till tyskt medborgarskap eller till uppehållstillstånd i Tyskland.

14 Den 7 juli 1997 ansökte Bülent Kurz om allmänt uppehållstillstånd (Aufenthaltserlaubnis) i Tyskland. I andra hand ansökte han om förlängning av sitt tillfälliga uppehållstillstånd eller om uppehållstillstånd på grund av humanitära skäl (Aufenthaltsbefugnis).

15 Genom beslut av den 18 augusti 1998 avslog Landratsamt Rhein-Neckar-Kreis (förvaltningsmyndighet i distriktet Rhein-Neckar) Bülent Kurz ansökan av den 7 juli 1997 och ålade honom att utresa från Förbundsrepubliken Tyskland inom en månad efter delgivningen av beslutet. För det fall han inte utreste inom angiven tidsfrist skulle han utvisas.

16 Bülent Kurz överklagade beslutet till högre myndighet och ansökte om att beslutet inte skulle verkställas under tiden som hans talan behandlades.

17 Denna ansökan avslogs den 19 november 1998. Den 20 januari 1999 utvisades Bülent Kurz till Turkiet.

18 Den 16 juni 1999 avslog Regierungspräsidium Karlsruhe överklagandet av beslutet med motiveringen att Bülent Kurz inte uppfyllde villkoren i artiklarna 6 och 7 andra stycket i beslut nr 1/80. Avslagsbeslutet grundades dels på att Bülent Kurz inte hade tillhört den reguljära arbetsmarknaden i en medlemsstat, i den mening som avses i artikel 6.1, under sin yrkesutbildning för vilken han endast hade beviljats ett tillfälligt uppehållstillstånd, dels på att Bülent Kurz hade förlorat sin ställning som barn till en turkisk arbetstagare när han adopterades av tyska medborgare, att han inte hade fullgjort hela sin utbildning i värdmedlemsstaten eftersom han inte hade klarat den teoretiska delen av sitt examensprov och att hans biologiska far slutgiltigt redan hade lämnat Tyskland när Bülent Kurz påbörjade sin yrkesutbildning.

19 Bülent Kurz överklagade detta beslut till Verwaltungsgericht Karlsruhe och gjorde gällande att han hade rätt till uppehållstillstånd i Tyskland enligt artiklarna 6.1 och 7 andra stycket i beslut nr 1/80. Han uppgav också att han den 20 november 1998 hade erbjudits anställning vid ett företag i Mannheim (Tyskland), men att han tvingats tacka nej till detta erbjudande eftersom han saknade de nödvändiga uppehålls- och arbetstillstånden.

20 Den 20 november 1999 erhöll Bülent Kurz ett gesällbrev från hantverksföreningen i Mannheim efter det att examenskommissionen hade rest till Istanbul för att göra det möjligt för Bülent Kurz att göra den teoretiska delen av examensprovet där.

21 Enligt Verwaltungsgericht Karlsruhe överensstämmer det beslut som fattades av Regierungspräsidium Karlsruhe den 16 juni 1999 med bestämmelserna i

Ausländergesetz (tysk utlänningslag). Det bör emellertid prövas om Bülent Kurz har rätt till uppehållstillstånd med stöd av artiklarna 6.1 och 7 andra stycket i beslut nr 1/80.

22 Den hänskjutande domstolen önskar få klarhet i om Bülent Kurz uppfyller samtliga villkor i nämnda beslut. Villkoren återfinns i första hand i artikel 6.1 och i andra hand i artikel 7 andra stycket.

23 För det fall Bülent Kurz har rättigheter med stöd av beslut nr 1/80 bedömer den hänskjutande domstolen att problem även kan uppstå med anledning av 8 § 2 i Ausländergesetz, i vilken följande föreskrivs:

"En utlänning som har utvisats får inte återvända till Tyskland eller uppehålla sig där. Han skall inte meddelas något uppehållstillstånd, även om de omständigheter som enligt denna lag ger honom rätt till ett sådant tillstånd är uppfyllda. De verkningar som beskrivs i första och andra menin[garna] skall i allmänhet inträda först efter att en tidsfrist har löpt ut, om detta begärs. Tidsfristen skall börja löpa vid tidpunkten för utresan från territoriet."

24 Enligt den hänskjutande domstolen måste det fastställas huruvida den spärrtid som följer av den nationella bestämmelse som omnämns i föregående punkt, vilken hindrar utfärdandet av ett uppehållstillstånd när utvisningen inte är begränsad i tiden, är förenlig med artiklarna 6 och 7 andra stycket i beslut nr 1/80.

25 Verwaltungsgericht Karlsruhe anser att en förutsättning för att tvisten skall kunna lösas under rådande omständigheter är att gemenskapsrätten tolkas och har därför ställt följande frågor till domstolen:

"1) Uppfyller en turkisk medborgare, som med stöd av ett visum från ett generalkonsulat med beteckningen 'endast giltigt för utbildning' och med behörig utlänningsmyndighets tillstånd har inrest till en medlemsstat och som därefter haft ett tidsbegränsat uppehållstillstånd för arbete under utbildning hos en bestämd arbetsgivare, villkoren i artikel 6.1 andra eller tredje strecksatserna i associeringsrådet EEG—Turkiets beslut nr 1/80... när han under perioden den 1 oktober 1992—den 5 maj 1997 befann sig under utbildning och mottog månatlig ersättning härför?

2) Uppfyller en turkisk medborgare som är biologiskt barn till turkiska medborgare som tidigare har varit arbetstagare i värdlandet villkoren i artikel 7 andra stycket i beslut nr 1/80... när han som vuxen har adopterats av tyska medborgare med samma verkningar som en adoption av en minderårig, och familjebandet till hans biologiska föräldrar därmed har brutits? Är det härvid tillräckligt att han var barn till turkiska arbetstagare vid den tidpunkt då han började sin utbildning och föräldrarna hade reguljär anställning?

3) Uppfyller en turkisk medborgare villkoren i artikel 7 andra stycket i beslut nr 1/80... när han åtta år efter det att han utrest tillsammans med sina föräldrar, vilka slutgiltigt har utrest från värdlandet, på nytt inreser (utan sina föräldrar) för att börja en utbildning?

4) Uppfyller en turkisk medborgare villkoren i artikel 7 andra stycket i beslut nr 1/80... när han avlägger examensprov i hemstaten inför den ditresta examenskommissionen och inte i värdlandet?

5) Är det förenligt med bestämmelserna i artiklarna 6 eller 7 andra stycket i beslut nr 1/80 att man till följd av en utvisning underlåter att meddela uppehållstillstånd med stöd av spärregeln i 8 § 2 i Ausländergesetz, till dess utvisningens verkningar efter ansökan tidsmässigt begränsas?"

Den första frågan

26 Domstolen erinrar inledningsvis om att den, alltsedan domen av den 20 september 1990 i mål C-192/89, Sevince (REG 1990, s. I-3461, punkt 26; svensk specialutgåva, volym 10, s. 507), vid upprepade tillfällen har slagit fast att artikel 6.1 i beslut nr 1/80 har direkt effekt i medlemsstaterna, varmed turkiska medborgare som uppfyller de i artikeln föreskrivna villkoren direkt skall kunna göra gällande de rättigheter som de gradvis, beroende på hur länge den avlönade verksamheten i värdmedlemsstaten har utövats, tilldelas enligt de olika strecksatserna i denna bestämmelse (se bland annat domen av den 26 november 1998 i mål C-1/97, Birden, REG 1998, s. I-7747, punkt 19).

27 För det andra är det enligt fast rättspraxis nödvändigt att de rättigheter i fråga om anställning som den turkiske arbetstagaren tilldelas genom nämnda bestämmelse åtföljs av en motsvarande rätt för arbetstagaren att uppehålla sig i landet, annars blir rätt till tillträde till arbetsmarknaden och till att inneha en anställning helt utan verkan (se bland annat domen i det ovannämnda målet Birden, punkt 20).

28 För det tredje framgår det av själva ordalydelsen av artikel 6.1 i beslut nr 1/80 att det i denna artikel förutsätts att den berörde är en turkisk arbetstagare som befinner sig i en medlemsstat, att han tillhör den reguljära arbetsmarknaden i värdmedlemsstaten och att han där innehaft en reguljär anställning under en viss tid (domen i det ovannämnda målet Birden, punkt 21).

29 För att domstolen skall kunna besvara den hänskjutande domstolens första fråga krävs att den undersöker vart och ett av dessa tre begrepp.

Begreppet arbetstagare

30 Vad beträffar det första begreppet skall det till att börja med påpekas att det enligt fast rättspraxis följer av lydelsen av artikel 12 i associeringsavtalet EEG—Turkiet av den 12 september 1963 och av artikel 36 i tilläggsprotokollet till avtalet, vilket undertecknades den 23 november 1970 och ingicks genom rådets förordning (EEG) nr 2760/72 av den 19 december 1972 (EGT L 293, s. 1; svensk specialutgåva, område 11, volym 1, s. 130), samt av syftet med beslut nr 1/80, att de principer som fastslagits med avseende på artiklarna 48 och 49 i EG-fördraget (nu artiklarna 39 EG och 40 EG i ändrad lydelse) och artikel 50 i EG-fördraget (nu artikel 41 EG) i möjligaste mån skall tillämpas på turkiska arbetstagare som har rättigheter enligt det nämnda beslutet (se, för ett liknande resonemang, bland annat dom av den 6 juni 1995 i mål C-434/93, Bozkurt, REG 1995, s. I-1475, punkterna 14, 19 och 20, av den 23 januari 1997 i mål C-171/95, Tetik, REG 1997, s. I-329, punkterna 20 och 28, domen i det ovannämnda målet Birden, punkt 23, och dom av den 10 februari 2000 i mål C-340/97, Nazli, REG 2000, s. I-957, punkterna 50—55).

31 Följaktligen skall tolkningen av begreppet arbetstagare i gemenskapsrätten användas för att fastställa räckvidden av samma begrepp i artikel 6.1 i beslut nr 1/80.

32 Det följer av fast rättspraxis att arbetstagarbegreppet är ett gemenskapsrättsligt begrepp som inte skall tolkas restriktivt. Begreppet skall definieras enligt de objektiva kriterier som kännetecknar ett anställningsförhållande, med beaktande av berörda personers rättigheter och skyldigheter. För att betecknas som en arbetstagare skall en person utföra faktiskt och verkligt arbete, till vilket inte räknas verksamhet som utövas i så pass liten omfattning att den framstår som ett marginellt komplement. Det grundläggande kännetecknet för ett anställnings-

förhållande är att en person under en viss tid mot ersättning utför arbete åt någon annan under dennes ledning. Däremot saknar *sui generis*-karaktären hos anställningsförhållandet enligt den nationella rätten betydelse vid bedömningen av om en person skall betecknas som arbetstagare. Samma sak gäller den berördes höga eller låga produktivitet, frågan om varifrån medlen till lönen kommer och huruvida lönen uppgår till ett begränsat belopp (se, vad avser artikel 48 i fördraget, bland annat domen av den 3 juli 1986 i mål 66/85, Lawrie-Blum, REG 1986, s. 2121, punkterna 16 och 17, svensk specialutgåva, volym 8, s. 661, av den 21 juni 1988 i mål 197/86, Brown, REG 1988, s. 3205, punkt 21, svensk specialutgåva, volym 9, s. 489, av den 31 maj 1989 i mål 344/87, Bettray, REG 1989, s. 1621, punkterna 15 och 16, av den 26 februari 1992 i mål C-357/89, Raulin, REG 1992, s. I-1027, punkt 10, och i mål C-3/90, Bernini, REG 1992, s. I-1071, punkterna 14—17, samt tillika, vad avser artikel 6.1 i beslut nr 1/80, dom av den 30 september 1997 i mål C-36/96, Günaydin, REG 1997, s. I-5143, punkt 31 och i mål C-98/96, Ertanir, REG 1997, s. I-5179, punkt 43, samt tillika domen i det ovannämnda målet Birden, punkterna 25 och 28).

33 När det, som i målet vid den nationella domstolen, är fråga om en verksamhet som har fullgjorts inom ramen för yrkesutbildning har domstolen konstaterat att en person som är lärling inom ett yrke — en tid som kan betraktas som en praktisk förberedelse för själva utövandet av det aktuella yrket — skall anses vara en arbetstagare om lärlingstiden har fullgjorts på de villkor som utmärker faktiskt och verkligt avlönat arbete. Domstolen har understrukit att denna slutsats inte vederläggs av att den berörda personen uppvisar en låg produktivitet, inte arbetar heltid och därför endast arbetar ett begränsat antal timmar per vecka och således endast uppbär en begränsad ersättning för sitt arbete (se, för ett liknande resonemang, bland annat de ovannämnda domarna i målen Lawrie-Blum, punkterna 19—21, och Bernini, punkterna 15 och 16).

34 Av ovanstående följer att varje person som utövar en faktisk och verklig ekonomisk verksamhet för en arbetsgivares räkning under dennes ledning och som uppbär ersättning som kan anses utgöra betalning för arbetet skall anses vara en arbetstagare i den mening som avses i gemenskapsrätten. Detta gäller också när arbetet utförs som ett led i en yrkesutbildning oavsett utbildningens rättsliga form.

35 Av handlingarna i målet framgår att Bülent Kurz från den 1 oktober 1992 till den 5 maj 1997 utförde faktiskt och verkligt ekonomiskt arbete för företaget Schulz räkning, och under dess ledning. För detta arbete erhöll Bülent Kurz en månatlig ersättning på 780 DEM det första året. Det fjärde året hade ersättningen höjts till 1 030 DEM. Den progressiva ökningen av ersättningen utgör för övrigt ett tecken på att det ekonomiska värdet av Bülent Kurz arbete växte.

36 Eftersom de väsentliga villkoren för att ett anställningsförhållande skall anses föreligga är uppfyllda i förevarande fall skall Bülent Kurz anses vara en arbetstagare i den mening som avses i artikel 6.1 i beslut nr 1/80.

Begreppet tillhörande den reguljära arbetsmarknaden

37 För att kontrollera om en sådan arbetstagare tillhör den reguljära arbetsmarknaden i en medlemsstat, i den mening som avses i nämnda bestämmelse i beslut nr 1/80, skall det i enlighet med fast rättspraxis (domarna i de ovannämnda målen Bozkurt, punkterna 22 och 23, Günaydin, punkt 29, Ertanir, punkt 39, och Birden, punkt 33) inledningsvis bedömas om arbetet i rättsligt hänseende kan lokaliseras till en medlemsstats territorium eller har en tillräckligt nära anknytning till detta territorium, med beaktande särskilt av den turkiske medborgarens anställningsort, på eller från vilket territorium arbetet utförs samt den nationella lagstiftning som är tillämplig på arbete och social trygghet.

38 I en sådan situation som den som sökanden i målet vid den nationella domstolen befinner sig i är detta villkor tveklöst uppfyllt, eftersom den berörde har anställts och har utövat en avlönad verksamhet inom ramen för sin yrkesutbildning i värdmedlemsstaten och eftersom anställningen är underkastad lagstiftningen, i synnerhet den om arbete och social trygghet, i denna stat.

39 Vidare framgår det av domstolens rättspraxis att begreppet "den reguljära arbetsmarknaden", vilket åsyftas i artikel 6.1 i beslut nr 1/80, skall anses avse samtliga arbetstagare som följer den berörda värdmedlemsstatens lagar och författningar vad avser inresa i landet och anställning och som därmed har rätt att utöva yrkesverksamhet i denna stat (domarna i de ovannämnda målen Birden, punkt 51, och Nazli, punkt 31).

40 Domstolen har grundat denna tolkning, enligt vilken begreppet reguljär är synonymt med laglig, dels på en analys av de olika språkversionerna av beslut nr 1/80 (se domen i det ovannämnda målet Birden, punkterna 47—50), dels på syftet med nämnda beslut. Beslutets sociala bestämmelser utgör ytterligare ett steg mot genomförandet av fri rörlighet för arbetstagare i enlighet med artiklarna 48, 49 och 50 i fördraget (se domen i det ovannämnda målet Birden, punkt 52). Som generaladvokten har gjort gällande i punkterna 60 och 61 i sitt förslag till avgörande främjar nämligen ett i enlighet med gällande bestämmelser utfört arbete integreringen av turkiska medborgare i värdmedlemsstaten.

41 För att komma i åtnjutande av de rättigheter som anges i de tre strecksatserna i artikel 6.1 i beslut nr 1/80 behöver den turkiske arbetstagaren sålunda endast ha följt värdmedlemsstatens lagstiftning om inresa i landet och om utövande av en avlönad verksamhet (domen i det ovannämnda målet Nazli, punkt 32).

42 Det står emellertid klart att en turkisk arbetstagare som Bülent Kurz uppfyller detta krav, eftersom det är ostridigt att han lagligen har rest in i den berörda medlemsstaten och haft tillstånd att där delta i yrkesutbildning samt att han, inom ramen för denna utbildning, har varit lagligen anställd under mer än fyra år i rad.

43 I punkt 51 i domen i det ovannämnda målet Birden har domstolen konstaterat att begreppet "den reguljära arbetsmarknaden i en medlemsstat" inte kan anses avse den allmänna arbetsmarknaden, i motsats till en begränsad del av arbetsmarknaden som tjänar ett särskilt syfte.

44 Under dessa omständigheter kan inte den av Land Baden-Württemberg, den tyska regeringen och kommissionen förordade tolkningen godtas. Enligt denna tillhör en lärling inte den reguljära arbetsmarknaden eftersom lärlingen endast utövar en tillfällig och specifik verksamhet inom ramen för en yrkesutbildning, vilken skiljer sig från ett normalt anställningsförhållande och endast syftar till att garantera att lärlingen kommer in på den allmänna arbetsmarknaden i framtiden.

45 En sådan tolkning strider mot beslutets syfte och systematik. Beslut nr 1/80 syftar nämligen till att främja turkiska arbetstagares integration i värdmedlemsstaten (se punkt 40 i förevarande dom). En lärling som i likhet med Bülent Kurz har utövat en faktisk och verklig ekonomisk verksamhet för en arbetsgivare under mer än fyra år, för vilket han har uppburit ersättning anpassad efter värdet av det utförda arbetet, är lika integrerad i värdmedlemsstaten som en arbetare som har utfört jämförbart arbete under motsvarande tidsperiod.

46 Dessutom erinrar domstolen om att dess tolkning i punkterna 40—45 i domen i det ovannämnda målet Birden gäller i lika stor — för att inte säga större — utsträckning när det är fråga om avlönat arbete som utövas som ett led i en yrkesutbildning. Enligt denna tolkning är en turkisk medborgare, som i en medlemsstat lagligen har utfört en faktisk och verklig ekonomisk verksamhet mot sedvanlig lön under en sammanhängande period på mer än ett år hos en och samma arbetsgivare och därvid har haft arbetstillstånd, en arbetstagare som tillhör den reguljära arbetsmarknaden i medlemsstaten, trots att den aktuella verksamheten, i enlighet med värdmedlemsstatens regler, har finansierats med offentliga medel och är förbehållen en begränsad personkrets i syfte att underlätta för de berörda personerna att slussas in i förvärvslivet.

47 Under dessa omständigheter skall en turkisk arbetstagare som Bülent Kurz anses tillhöra den reguljära arbetsmarknaden i en medlemsstat i den mening som avses i artikel 6.1 i beslut nr 1/80.

Begreppet reguljär anställning

48 Vad beträffar frågan huruvida en sådan arbetstagare har innehaft en reguljär anställning i värdmedlemsstaten, i den mening som avses i artikel 6.1 i beslut nr 1/80, skall det erinras om att det följer av fast rättspraxis (domen i det ovannämnda målet Sevince, punkt 30, och av den 16 december 1992 i mål C-237/91, Kus, REG 1992, s. I-6781, punkterna 12 och 22, svensk specialutgåva, volym 13, s. I-243, och tillika domarna i de ovannämnda målen Bozkurt, punkt 26, och Birden, punkt 55) att en reguljär anställning förutsätter en stabil och inte endast prekär ställning på arbetsmarknaden i en medlemsstat och därmed förekomsten av en oomtvistad rätt att uppehålla sig där.

49 Till skillnad från de faktiska och rättsliga omständigheter som gav upphov till domarna i de ovannämnda målen Sevince, punkt 31, och Kus, punkterna 13 och 16, samt tillika domen av den 5 juni 1997 i mål C-285/95, Kol (REG 1997, s. I-3069), punkt 27, har den turkiske arbetstagarens rätt att uppehålla sig i värdmedlemsstaten i förevarande fall inte bestridits och den berördes ställning är inte av sådan prekär art att den när som helst kan ifrågasättas. I de ovannämnda målen hade de turkiska medborgarna däremot inte erhållit uppehållstillstånd i värdmedlemsstaten på laglig väg.

50 Det framgår nämligen av handlingarna i målet att Bülent Kurz hade beviljats uppehållstillstånd för att delta i en yrkesutbildning och att han därmed hade rätt att inresa i landet och att vistas där. Uppehållstillståndet förlängdes till den 15 juli 1997. Inom ramen för utbildningen erhöll Bülent Kurz, i enlighet med gällande lag, och efter det att han hade erhållit arbetstillstånd från de nationella myndigheterna, en anställning som varade oavbrutet från den 1 oktober 1992 till

den 5 maj 1997, med andra ord i mer än fyra år i rad. Anställningen innebar utövande av en faktisk och verklig ekonomisk verksamhet för en och samme arbetsgivare mot ersättning. Av detta följer att Bülent Kurz anställning överensstämde med gällande lag under hela den aktuella perioden.

51 En sådan arbetstagare skall följaktligen anses ha innehaft en reguljär anställning i den berörda medlemsstaten i den mening som avses i artikel 6.1 i beslut nr 1/80.

52 Eftersom arbetstagaren ifråga, genom att lagenligt ha utövat en avlönad verksamhet under minst fyra år i rad i medlemsstaten, uppfyller samtliga villkor i artikel 6.1 tredje strecksatsen i nämnda beslut kan han direkt åberopa de rättigheter som föreskrivs i artikeln, i synnerhet den ovillkorliga rätten att söka och utöva valfri avlönad verksamhet. Eventuellt företräde för arbetstagare från gemenskapens medlemsstater kan inte göras gällande mot en sådan arbetstagare. Arbetstagaren har dessutom, med stöd av gemenskapsrätten, en med ovannämnda rättighet sammanhängande rätt att uppehålla sig i medlemsstaten.

53 Den ovanstående tolkningen vederläggs inte av det faktum att de uppehålls- och arbetstillstånd som hade utfärdats till Bülent Kurz endast gällde tillfälligt utövande av avlönad verksamhet för en specifik arbetsgivare.

54 För det första följer det nämligen av fast rättspraxis att turkiska arbetstagare har de rättigheter som artikel 6.1 i beslut nr 1/80 tillerkänner dem, oavsett om de av myndigheterna i värdmedlemsstaten har beviljats ett sådant särskilt administrativt dokument som ett arbetstillstånd eller ett uppehållstillstånd (se, för ett liknande resonemang, domarna i de ovannämnda målen Bozkurt, punkterna 29 och 30, Günaydin, punkt 49, Etanir, punkt 55, och Birden, punkt 65).

55 Domstolen har vidare vid upprepade tillfällen konstaterat att om den omständigheten att anställningsförhållandet enligt gällande regler var tidsbegränsat i sig kunde medföra att en anställning som den berörde lagligen innehaft inte ansågs vara reguljär, skulle medlemsstaterna ha möjlighet att otillbörligen beröva migrerande turkiska arbetstagare, som tillåtits resa in till deras territorier och som där har utövat en reguljär ekonomisk verksamhet på de villkor som anges i artikel 6.1 i beslut nr 1/80, de rättigheter som dessa kan göra gällande direkt med stöd av artikel 6.1 i beslutet och vilka utvidgas gradvis. Varje annan tolkning skulle medföra att beslut nr 1/80 blev innehållslöst och fråntogs all ändamålsenlig verkan (se domarna i de ovannämnda målen Günaydin, punkterna 36—40, och Birden, punkterna 37—39 och 64).

56 Avslutningsvis saknar skälen till att de turkiska arbetstagarna ursprungligen beviljades rätt till inresa, arbete och vistelse enligt fast rättspraxis relevans för de rättigheter som dessa personer tillerkänns i artikel 6.1 i beslut nr 1/80 (se bland annat domarna i de ovannämnda målen Kus, punkterna 21—23, Günaydin, punkt 52, och Birden, punkt 67).

57 Land Baden-Württemberg har emellertid gjort gällande att Bülent Kurz har förlorat de rättigheter som han eventuellt hade under sin tid som lärling i och med att han efter utbildningsavtalets utgång inte längre utövar någon avlönad verksamhet.

58 Domstolen nöjer sig med att konstatera att en turkisk medborgare som Bülent Kurz, som oavbrutet under mer än fyra år har haft reguljär anställning i en medlemsstat och som därefter blivit arbetslös, inte förlorar de rättigheter som direkt följer av artikel 6.1 tredje strecksatsen i beslut nr 1/80 med anledning av att han saknar anställning under en viss period.

59 En sådan turkisk arbetstagare har nämligen inte slutgiltigt lämnat värdmedlemsstatens arbetsmarknad och kan begära att hans uppehållstillstånd i värdmedlems-

staten förlängs för att han skall kunna fortsätta att utöva sin rätt till valfri avlönad verksamhet i enlighet med nämnda bestämmelse. Arbetstagaren har inte bara rätt att anta faktiska erbjudanden om anställning, utan har också rätt att söka ett nytt arbete under en rimlig tid (se, för ett liknande resonemang, domarna i de ovannämnda målen Bozkurt, punkterna 38 och 39, Tetik, punkt 46, och Nazli, punkterna 40 och 41).

60 Det framgår dessutom av handlingarna i målet att Bülent Kurz erbjöds anställning hos företaget Messebau Thome i Mannheim. Det förutsattes emellertid från företagets sida att Bülent Kurz hade möjlighet att utverka ett arbetstillstånd. Bülent Kurz har emellertid, i sitt skriftliga och muntliga yttrande, uppgett att han inte lyckades utverka förlängning av sitt uppehållstillstånd i Tyskland och därmed inte heller kunde komma i besittning av ett arbetstillstånd. Därmed var han tvungen att tacka nej till den erbjudna tjänsten. Denna uppgift har inte ifrågasatts av motparten i målet vid den nationella domstolen.

61 Med hänsyn till vad som har framförts ovan skall den första frågan besvaras på följande sätt: Artikel 6.1 i beslut nr 1/80 skall tolkas så, att en turkisk medborgare

— som har fått tillstånd att inresa i en medlemsstat med stöd av ett visum med beteckningen "endast giltigt för utbildning",

— som därefter haft ett tidsbegränsat uppehållstillstånd för arbete under yrkesutbildning hos en bestämd arbetsgivare, och

— som under dessa förhållanden lagligen har utövat en faktisk och verklig ekonomisk verksamhet för nämnda arbetsgivares räkning och som har uppburit ersättning härför som har anpassats till arbetsinsatsen,

är en arbetstagare som tillhör den reguljära arbetsmarknaden i medlemsstaten och som innehar en reguljär anställning i den mening som avses i nämnda bestämmelse.

När en sådan turkisk arbetstagare har arbetat under sådana villkor för en bestämd arbetsgivare i minst fyra år utan avbrott har han enligt artikel 6.1 tredje strecksatsen i beslutet rätt att i värdmedlemsstaten utöva valfri avlönad verksamhet och en med ovannämnda rättighet sammanhängande rätt att uppehålla sig i medlemsstaten.

Den andra, den tredje och den fjärde frågan

62 Av beslutet om hänskjutande framgår att den andra, den tredje och den fjärde frågan endast har ställts för det fall den första frågan skulle besvaras nekande.

63 Eftersom den första frågan har besvarats jakande är det inte nödvändigt att domstolen besvarar den andra, den tredje och den fjärde frågan.

Den femte frågan

64 Land Baden-Württemberg har vid förhandlingen hävdat att det inte längre är nödvändigt att domstolen besvarar den femte frågan eftersom de nationella myndigheterna den 13 november 2000 fattade beslut om att den spärrtid som

följer av 8 § 2 i Ausländergesetz skall löpa endast till och med den 21 januari 2002 varför inget längre hindrar Bülent Kurz från att återvända till Tyskland efter detta datum.

65 I en situation som den förevarande, i vilken en turkisk medborgare har utvisats i strid med de rättigheter avseende anställning och vistelse i landet som denne garanteras i artikel 6.1 i beslut nr 1/80, är det likväl i den berörda personens intresse att den nationella domstolen fastställer att utvisningen är rättsstridig och vidtar lämpliga sanktioner från och med det att utvisningen ägde rum. Av denna anledning ligger det i Bülent Kurz intresse att erhålla ett förhandsavgörande angående tolkningen av den relevanta gemenskapsrätten.

66 För att kunna besvara denna fråga, vilken gäller förhållandet mellan bestämmelserna i beslut nr 1/80 och dem i den nationella lagstiftningen gällande utlänningar, krävs det att domstolen erinrar om att det följer av såväl gemenskapsrättens företräde i förhållande till medlemsstaternas nationella rätt som av den direkta effekten av en bestämmelse som artikel 6 i nämnda beslut att en medlemsstat saknar rätt att ensidigt ändra räckvidden av systemet för gradvis integrering av turkiska arbetstagare på arbetsmarknaden i värdmedlemsstaten (se bland annat domarna i de ovannämnda målen Birden, punkt 37, och Nazli, punkt 30).

67 Av detta följer att medlemsstaterna varken har rätt att anta bestämmelser avseende utlänningspolitik eller att tillämpa bestämmelser som rör en turkisk medborgares uppehållstillstånd i medlemsstaten, vilka hindrar denne från att utöva de rättigheter som uttryckligen tillkommer honom enligt gemenskapsrätten.

68 När en turkisk medborgare, som i målet vid den nationella domstolen, uppfyller de villkor som ställs i en bestämmelse i beslut nr 1/80, och därmed redan är

lagenligt integrerad i en medlemsstat, har medlemsstaten inte längre rätt att inskränka utövandet av dessa rättigheter. En sådan rätt skulle nämligen beröva beslutet dess ändamålsenliga verkan (se bland annat domarna i de ovannämnda målen Birden, punkt 37, och Nazli, punkt 30, samt tillika domen av den 22 juni 2000 i mål C-65/98, Eyüp, REG 2000, s. I-4747, punkt 41).

69 Dessutom är samtliga domstolar i medlemsstaterna skyldiga att tillämpa gemenskapsrätten i dess helhet och att skydda de rättigheter som enskilda direkt erhållit genom gemenskapsrätten genom att underlåta att tillämpa varje bestämmelse i den nationella lagstiftningen som kan strida mot gemenskapsrätten (se domen i det ovannämnda målet Eyüp, punkt 42, och analogt domen av den 9 mars 1978 i mål 106/77, Simmenthal, REG 1978, s. 629, punkt 21; svensk specialutgåva, volym 4, s. 75).

70 Av ovanstående följer att den femte frågan skall besvaras på följande sätt: När en turkisk medborgare, som uppfyller samtliga villkor i en bestämmelse i beslut nr 1/80 och därmed har de rättigheter som räknas upp i bestämmelsen, har utvisats av en medlemsstat strider tillämpningen av en nationell regel, enligt vilken uppehållstillstånd inte kan beviljas när verkningarna av en utvisningsåtgärd inte har begränsats i tiden, mot gemenskapsrätten.

Rättegångskostnader

71 De kostnader som har förorsakats den tyska regeringen och kommissionen, vilka har inkommit med yttranden till domstolen, är inte ersättningsgilla. Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i målet vid den nationella domstolen utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den nationella domstolen att besluta om rättegångskostnaderna.

På dessa grunder beslutar

DOMSTOLEN (sjätte avdelningen)

— angående de frågor som genom beslut av den 22 mars 2000 har ställts av Verwaltungsgericht Karlsruhe — följande dom:

1) Artikel 6.1 i beslut nr 1/80 av den 19 september 1980 om utveckling av associeringen, antaget av det associeringsråd som inrättats genom associeringsavtalet mellan Europeiska ekonomiska gemenskapen och Turkiet skall tolkas på så sätt att en turkisk medborgare

— som har fått tillstånd att resa in i en medlemsstat med stöd av ett visum med beteckningen "endast giltigt för utbildning",

— som därefter haft ett tidsbegränsat uppehållstillstånd för arbete under yrkesutbildning hos en bestämd arbetsgivare, och

— som under dessa förhållanden lagligen har utövat en faktisk och verklig ekonomisk verksamhet för nämnda arbetsgivares räkning och som har uppburit ersättning härför som har anpassats till arbetsinsatsen,

är en arbetstagare som tillhör den reguljära arbetsmarknaden i medlemsstaten och som innehar en reguljär anställning i den mening som avses i nämnda bestämmelse.

När en sådan turkisk arbetstagare har arbetat under sådana villkor för en bestämd arbetsgivare i minst fyra år utan avbrott har han enligt artikel 6.1 tredje strecksatsen i beslutet rätt att i värdmedlemsstaten utöva valfri avlönad verksamhet och en med ovannämnda rättighet sammanhängande rätt att uppehålla sig i medlemsstaten.

2) När en turkisk medborgare, som uppfyller samtliga villkor i en bestämmelse i beslut nr 1/80 och därmed har de rättigheter som räknas upp i bestämmelsen, har utvisats av en medlemsstat strider tillämpningen av en nationell regel, enligt vilken uppehållstillstånd inte kan beviljas när verkningarna av en utvisningsåtgärd inte har begränsats i tiden, mot gemenskapsrätten.

Schintgen Gulmann Skouris

Macken Colneric

Avkunnad vid offentligt sammanträde i Luxemburg den 19 november 2002.

R. Grass J.-P. Puissochet

Justitiesekreterare Ordförande på sjätte avdelningen